

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه مترجم
۶	تقدیر و تشکر
۷	مقدمه: سیاست گذاری محیط زیست چیست؟
۷	ساختار کتاب
۱۰	موضوع کتاب چیست؟
۱۳	فصل اول: خاستگاه‌ها
۱۴	کشاورزی
۱۵	صنعت
۱۸	انقلاب و واکنش
۲۱	در طول قرن نوزدهم
۲۲	دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰
۲۸	فصل دوم: مفاهیم
۲۸	محیط زیست به منزله «منبع تأمین زندگی» و «محدودیت‌های رشد»
۳۲	رفاه چه کسی؟
۳۴	شمول‌گرایی اخلاقی - عامل X
۳۸	ارزش‌های اخلاقی و محیط زیست
۳۹	بوم‌شناسی ژرف‌نگر
۴۰	انسان‌محوری
۴۲	«بوم‌گرایی» به مثابه ایدئولوژی سیاسی
۴۵	سایر ایدئولوژی‌ها؛ محافظه‌کاری
۴۷	لیبرالیسم
۴۹	سوسیالیسم
۵۱	فمینیسم

صفحه	عنوان
۵۳	فصل سوم: جنبش‌ها، احزاب، سیاست‌گذاری‌ها
۵۳	جنبش‌های محیط زیستی
۵۵	تاریخچه جنبش محیط زیستی
۵۷	تعریف جنبش محیط زیستی
۵۸	مقوله‌بندی جنبش محیط زیستی
۶۶	احزاب سبز
۶۸	آیا احزاب سبز تأثیرگذار بوده‌اند؟
۷۰	چرا برخی از احزاب سبز موفق‌تر از سایرین هستند؟
۷۲	سیاست‌گذاری محیط زیستی - مشکلات
۷۵	ابزارهای سیاست‌گذاری محیط زیستی
۷۷	قیمت‌گذاری طبیعت
۸۰	سیاست تجارت کربن
۸۲	مشوق‌های مالی و شهروندی محیط زیستی
۸۴	فصل چهارم: محلی و جهانی، شمال و جنوب
۸۴	مقدمه
۸۵	جهانی شدن
۸۹	سیاست محیط زیستی بین‌المللی و توافق‌نامه‌ها
۹۳	دیپلماسی لایه اُزون - روایتی نسبتاً موفق
۹۶	دیپلماسی تغییرات آب‌وهوایی - ناکامی نسبی
۱۰۴	از جهانی تا بومی
۱۰۸	معیشت‌های بومی، محیط زیست و مبارزات اجتماعی
۱۱۲	فصل پنجم: آینده سیاست‌گذاری محیط زیست
۱۱۳	انسان‌شناسی
۱۱۴	استمرار مشکلات
۱۱۵	اصلاحات
۱۱۷	بنیادگرایی
۱۲۰	جنبش انبوه؟
۱۲۲	منابع
۱۲۵	منابع برای مطالعه بیشتر
۱۲۷	نمایه

مقدمه مترجم

با انتشار کتاب *درآمدی بر جامعه‌شناسی محیط زیست*^۱، از سوی سازمان سمت در سال ۱۳۹۴، نخستین گام برای آشنایی با مباحث علمی در زمینه «نحوه تعامل انسان و طبیعت» در آموزش عالی ایران برداشته شد. کتاب مذکور بارها تجدید چاپ شده و این خود نشان‌دهنده توجه دانشگاهیان و علاقه‌مندان به مباحث اجتماعی محیط زیست در کشور است. اگرچه جلب توجه همگان به رابطه انسان و محیط زیست و رسیدن به شناخت علمی درباره آن، گامی مهم برای حل یا کاهش مشکلات محیط زیستی است؛ اما در گام بعدی، آشنایی با رویه‌های علمی برای حل مشکلات یا کاهش مشکلات محیط زیستی، امری ضروری است که در قالب «سیاست‌گذاری محیط زیست» مطرح می‌شود.

توجه به محیط زیست نتیجه افزایش شواهد علمی است که نشان می‌دهد الگوی فعلی و آتی فعالیت اجتماعی-اقتصادی باعث آسیب‌های شدید محیط زیستی می‌شود. با وجود اینکه درک علمی از محیط زیست طبیعی طی دهه‌های اخیر تا حدود زیادی افزایش یافته است؛ اما شیوه عمل و تعامل پیچیده نظام‌های فیزیکی و بیولوژیکی نشان می‌دهد که در مورد بسیاری از مشکلات محیط زیستی، درک علمی دقیق از ارتباط میان علت و معلول، هدفی به‌شدت چالش‌برانگیز، به‌ویژه در مقیاس درازمدت (دهه‌ها، قرن‌ها یا حتی بیشتر) است که طی آن برخی از آثار انسانی بر محیط زیست آشکار می‌شود. در این راستا، همان‌طور که دوست‌گرامی و اندیشمند برجسته، رایلی دانلپ که پایه‌گذار جامعه‌شناسی محیط زیست است، می‌گوید، این رشته به «مطالعه تعامل میان محیط زیست و جامعه»^۲ می‌پردازد و مجموعه تلاش‌های فکری بشر در این زمینه را به طور علمی سامان‌دهی می‌کند.

با وجود پیشرفت‌های علمی گسترده در جلوگیری از مشکلات محیط زیستی یا کاهش و حل این نوع مشکلات در کشورهای توسعه‌یافته، فقدان آشنایی کافی دانشگاهیان در ایران با

---

1. *The Environment: A Sociological Introduction*

2. Dunlap, Riley E., Frederick H. Buttel, Peter Dickens, and August Gijswijt (Eds.) (2002), *Sociological Theory and the Environment: Classical Foundations, Contemporary Insights*, New York: Rowman & Littlefield.

مباحث اجتماعی محیط زیست کاملاً مشهود است. آنچه شاهد آن هستیم وفور اظهار نظرها و سخنرانی‌های گسترده‌ی علاقه‌مندان، فعالان و در برخی موارد، مجانی سواران درباره‌ی مباحث جامعه‌شناسی محیط زیست در سطح جامعه و حتی مجامع دانشگاهی است که معمولاً مطالب آن با مراجعه به گوگل یا سایر اطلاعات دم‌دستی جمع‌آوری می‌شود. نتیجه‌ی این‌گونه از سخنرانی‌ها، ایجاد مخاطبان سطحی، افزایش انتقادات و نهایتاً، شکل‌گیری تدریجی ناامیدی در حل مشکلات محیط زیستی است. یکی از دلایل بروز چنین وضعیتی، کمبود انتشار منابع علمی دست اول و تأثیرگذار برای مطالعه‌ی استادان، دانشجویان و دانشگاهیان است که در خلأ عرضه‌ی آثار اصیل، به‌ناچار با مطالب سطحی تغذیه‌ی فکری می‌شوند.

ضعف علمی موجود در زمینه‌ی شناخت علمی سیاست‌گذاری محیط زیستی، زمانی بیشتر آشکار می‌شود که وارد مقایسه‌ی بین‌المللی شویم. همان‌طور که می‌دانیم مشکلات محیط زیستی، همانند مسئله‌ی تغییرات جهانی آب‌وهوا، فراتر از محدوده‌ی حاکمیت دولت‌هاست و بر نظام‌های طبیعی در گستره‌ی جهانی اثر می‌گذارد. مشکلات محیط زیستی چندبعدی هستند و با این واقعیت انکارناپذیر ارتباط دارند که انسان موجودی بیولوژیکی است که برای بقای خود به برخی از منابع محدود وابسته است. با افزایش جمعیت جهان و تقاضا برای تأمین نیازهای جدید، فشار بر نظام‌های طبیعی و منابع محدود نیز بیشتر می‌شود؛ در حالی که برخی از مشکلات محیط زیستی ممکن است جنبه‌ی محلی و برخی دیگر ماهیت جهانی داشته باشند و البته سرنوشت جامعه‌ی جهانی در گرو همکاری‌های بین‌المللی است. تغییرات آب‌وهوا بارزترین نمونه در این زمینه است که دانشمندان مختلفی از بُعد جامعه‌شناختی آن را بررسی کرده‌اند، از آن جمله می‌توان به اثر ارزشمند دانلپ و برولی با عنوان *تغییرات آب‌وهوا و جامعه: رویکرد جامعه‌شناختی*^۱ اشاره کرد یا کتاب جان اوری با عنوان *تغییرات آب‌وهوا و جامعه*^۲ که در آن برای نخستین بار اهمیت رفتار انسانی در درک علل و پیامدهای تغییرات آب‌وهوا در سطح بین‌المللی بررسی شده و نیز شیوه‌های مختلف عکس‌العمل در برابر این تغییرات در آن ارزیابی شده است. نهایتاً می‌توان از کتاب آنتونی گیدنز نام برد با عنوان *سیاست‌های مقابله با تغییرات آب‌وهوا*^۳ که اتفاقاً به فارسی نیز منتشر شده است. مطالعه‌ی این کتاب‌ها و مقایسه‌ی آن‌ها با نوشته‌ها

1. Dunlap, Riley, Brulle, Robert J. (2015), *Climate Change and Society: Sociological Perspectives*, New York: Oxford University Press.

2. Urry, John (2011), *Climate Change and Society*, Cambridge: Polity Press.

۳. گیدنز، آنتونی (۱۳۹۴)، *سیاست‌های مقابله با تغییرات آب‌وهوا*، ترجمه‌ی صادق صالحی و شعبان محمدی، تهران: انتشارات آگه.

و سخنرانی‌های معمول در ایران، نشان‌دهنده شناخت اندک یا بی‌اطلاعی ماست که ضرورت آشنایی با متون علمی از این دست را دوچندان می‌سازد.

کتاب حاضر با عنوان *درآمدی بر سیاست‌گذاری محیط زیست*، از جمله آثار دست اول، اصیل و وزینی است که متفکر و اندیشمند برجسته معاصر، اندرو دابسون، آن را به شیوه‌ای جذاب و جامع تألیف کرده است. اندیشمندان و محققان برجسته نشان داده‌اند که برخلاف تصورات سطحی و ناامیدکننده در بخش‌هایی از جامعه، مشکلات محیط زیستی حل‌شدنی هستند. در حقیقت، سیاست محیط زیستی کلید پیشگیری از مشکلات محیط زیست، حل یا کاهش آن‌هاست. «سیاست محیط زیستی مجموعه‌ای از اصول و گرایش‌ها برای هدایت تصمیم‌گیری‌ها در مورد مدیریت انسانی سرمایه و خدمات محیط زیستی است» (رابرت، ۲۰۰۴: ۳۸).^۱

آنچه در اینجا پیوند علوم اجتماعی و محیط زیست را قوت می‌بخشد این است که بسیاری از مشکلات محیط زیستی، از رفتار انسانی - به صورت کلی یا جزئی - ایجاد شده‌اند؛ لذا تغییر این رفتار معمولاً اساسی‌ترین رویکرد در حل مشکلات محیط زیستی است. سیاست‌گذاری محیط زیست تلاشی است برای حل مشکلات محیط زیستی - مثل اصلاح الگوی مصرف یا عدم اسراف - که نوعی رفتار انسانی است؛ بنابراین، هدف سیاست محیط زیستی تغییر رفتار انسانی به شکلی است که فعالیت‌های مردم باعث بروز مشکلات محیط زیستی نشود یا مشکلات کمتری را در مقایسه با گذشته در پی داشته باشد.

همان‌طور که کوهن (۲۰۰۶) می‌گوید، برای تجزیه و تحلیل سیاست محیط زیستی، یک مشکل محیط زیستی به صورت زیر مفهوم‌سازی می‌شود:^۲

• مسئله ارزش‌ها: می‌خواهیم در چه نوعی از گستره اکولوژی زندگی کنیم و سبک زندگی ما چگونه بر این گستره اکولوژی تأثیر می‌گذارد؟ مشکلات محیط زیستی و رویکردهای سیاسی که اتخاذ می‌کنیم، نشان می‌دهد تا چه حد برای اکوسیستم‌ها ارزش قائل می‌شویم و در مقابل، تا چه حد بر مصرف مادی ارزش می‌نهمیم؟

• مسئله سیاسی: کدام یک از فرایندهای سیاسی به بهترین نحو کیفیت محیط زیستی را حفظ می‌کند و ابعاد سیاسی مشکلات محیط زیستی کدام است؟ این نظام سیاسی چگونه این مشکل را تعریف می‌کند و چه محدودیت‌هایی برای راه‌حل‌های بالقوه آن در نظر می‌گیرد؟

1. Roberts, James (2004), *Environmental Policy*, New York: Routledge.

2. Chohen, Steven (2006), *Understanding Environmental Policy*, New York: Columbia University Press.

• مسئله علم و فناوری: آیا علم و فناوری به همان سرعتی که مشکلات محیط زیستی را به وجود می‌آورند، به همان سرعت هم می‌توانند این مشکلات را حل کنند؟ آیا برای شناخت صحیح علل و پیامدهای این مشکلات محیط زیستی از علم استفاده می‌کنیم؟ آیا دانش لازم برای حل این مشکلات یا کاهش اثرات محیط زیستی وجود دارد؟

• مسئله تدوین سیاست و اقتصاد: برای کاهش رفتارهای مخرب محیط زیستی به چه نوعی از سیاست‌های عادی عمومی نیاز است؟ چگونه می‌توان رفتار افراد و شرکت‌ها را تحت تأثیر قرار داد؟ چه نوع محرک‌ها و بازدارنده‌هایی بیشترین تأثیر را دارد؟ کدام عوامل اقتصادی باعث آلودگی و شکل‌گیری انواع خاصی از سیاست‌های محیط زیستی شده‌اند؟ کدام دسته از عوامل اقتصادی عامل اصلی افزایش مشکلات محیط زیستی و شکل‌گیری سیاست محیط زیستی است؟

• مسئله مدیریت: کدام نوع مدیریت و سازمان‌دهی، بیشترین تأثیر را در حفظ محیط زیست داشته است؟ آیا از ظرفیت سازمانی برای حل این مشکلات محیط زیستی استفاده می‌کنیم؟ این چارچوب چندبعدی از مجموعه‌ای از مشکلات و راه‌حل‌های محیط زیستی که به طور کلی در حوزه علوم اجتماعی قرار می‌گیرد، نشان می‌دهد که سیاست محیط زیستی به الگوهای فردی و جمعی استفاده از منابع، مصرف و تخریب محیط زیست مربوط است. باید توجه داشت که امروزه، بدون شناخت سیاست‌گذاری محیط زیستی، هرگونه راه‌حل‌های محیط زیستی، حتی اگر فعالان رشته‌های علمی آن‌ها را مطرح کرده باشند، چندان کارساز نیست و البته ممکن است به مناقشه میان خود آن‌ها نیز منجر شود، مثلاً سیاست‌گذاران، اقتصاددانان و جامعه‌شناسان را سرزنش می‌کنند که پیشنهادهایشان از نظر سیاست‌گذاری اجرایی و عملی نیست.

اوضاع زمانی پیچیده‌تر می‌شود که در غیاب شناخت علمی از سیاست‌گذاری محیط زیست، سیاست‌گذاران با اختلاف نظرهای شدید میان صاحب‌نظران دانشگاهی از یک سو و الزامات عینی برای حل مشکلات محیط زیستی از سوی دیگر مواجه می‌شوند و در نهایت باید دست به انتخاب و تعیین سیاست بزنند که متأسفانه نظیر آن را می‌توان در سیاست‌ها و سیاست‌گذاری‌هایی در زمینه مشکلاتی مانند جنگل‌زدایی، خشک شدن تالاب‌ها و دریاچه‌ها، مصرف انرژی و فرسایش خاک شاهد بود.

در هر صورت، اگر قرار باشد مشکلات محیط زیستی نه فقط شناخته که با موفقیت حل شوند، لازم است قواعد علمی که هدایت‌گر رفتار نظام‌های طبیعی و محیط زیستی است، با به

کارگیری علوم اجتماعی تکمیل شوند. رشته‌های علوم اجتماعی، اصولی را نشان می‌دهند که بر تصمیم‌گیری اجتماعات، سازمان‌ها و جوامع تأثیر می‌گذارند. اگر فعالیت‌های انسانی عامل بروز مشکلات محیط زیستی و تهدید ناشی از تخریب این فعالیت‌ها انگیزه پژوهش‌ها برای یافتن راه‌حل این مشکلات باشد، در این صورت شناخت اثر نظام‌های انسانی برای سیاست‌گذاران محیط زیستی ضروری است. این امر ضرورت آشنایی با سیاست‌گذاری محیط زیستی را مطرح می‌کند. بدین منظور، همان‌طور که دابسون نیز در این کتاب تلاش کرده است، باید اندیشه‌های علمی سیاست‌گذاری محیط زیست را ترویج و از شکل‌گیری سیاست‌های بدون پشتوانه علمی و منسجم جلوگیری کرد. تنها در این صورت است که سیاست‌گذاران اهمیت گفته‌های دانشمندان را درمی‌یابند و می‌توانند از مجموعه‌ای از روش‌های علوم اجتماعی برای تبیین و تحلیل علل مشکلات محیط زیستی، موانع و راه‌حل‌ها استفاده کنند.

در خاتمه، امید است که علاقه‌مندان به حوزه محیط زیست و همه دانشجویانی که با اعتقاد به استفاده از علم در راستای حل مشکلات محیط زیست کشور گام برمی‌دارند، بتوانند با شناخت مباحث «سیاست‌گذاری محیط زیست»، سیاست‌گذاران، قانون‌گذاران و مسئولان را در حل مشکلات محیط زیستی به شیوه علمی یاری کنند. با امید به استقرار اندیشه توسعه پایدار، به گونه‌ای با محیط زیست و طبیعت رفتار کنیم که محیط زیستی باکیفیت هم برای نسل حاضر و هم برای آیندگان حفظ شود.

صادق صالحی

استاد جامعه‌شناسی محیط زیست

دانشگاه مازندران

۱۴۰۲

تقدیر و تشکر

در طول بیست و پنج سالی که صرف تحقیق و نگارش در مقوله سیاست‌گذاری‌های محیط زیستی کرده‌ام، همکاری با بسیاری از متخصصان برجسته، برای من مزیت و مایه خرسندی بوده است. در اینجا امکان سپاسگزاری از همه آنها وجود ندارد، اما اگر این متن را بخوانند مطمئناً متوجه می‌شوند که منظورم تشکر از آنهاست. در ارتباط با این کتاب خاص، مایلم از دو خواننده گمنام که پیشنهادهای ارزشمندی را برای برنامه‌ریزی و تدوین پیش‌نویس کتاب ارائه کردند، تشکر کنم. کریس لوینس^۱ و لوسی سارگیسون^۲ درباره جزئیات مطالب، توضیحات مهمی دادند. علاوه بر این، نیل کارتر^۳، برایان دوهرتی^۴، شریلین مک‌گرگور^۵ و جان وگلر^۶ نیز فصل‌های خاصی از کتاب را با وجود برنامه‌های پرمشغله‌شان مطالعه و به ارتقای کیفیت آن کمک کردند. از همه آنها و از جامعه اندیشمندان سیاست‌گذاری محیط زیستی که نقش حمایتی منحصربه‌فردی داشتند، بسیار سپاسگزارم. در نهایت، از جنی نوگی^۷ در اویوپی^۸ به خاطر نکات بسیار ارزشمند ویراستاری و جوی ملور^۹ برای ویرایش نسخه چاپی تشکر می‌کنم.

-
1. Chris Loynes
  2. Lucy Sargisson
  3. Neil Carter
  4. Brian Doherty
  5. Sherilyn MacGregor
  6. John Vogler
  7. Jenny Nugee
  8. OUP
  9. Joy Mellor

سیاست گذاری محیط زیست چیست؟

ساختار کتاب

هریس دکمه آسانسوری را فشار داد که او را به اتاقش در آخرین طبقه هتل پالمن^۱ در خیابان سافرن^۲ در پاریس می برد. او اتاقی با چشم انداز برج ایفل درخواست کرده و مشتاق بود تا در غروب خورشید، نوشیدنی در دست، در بالکن بنشیند. با باز شدن در آسانسور، پرونده را محکم تر در دستش گرفت. روی پوشه نوشته بود: COP21^۳ پاریس، دسامبر ۲۰۱۵. او مشتاقانه منتظر مذاکرات تغییرات آب و هوایی بود. یقیناً باید این بار، راه حلی برای این مشکل می یافتند. هریس همان طور که شوفاژ اتاق را باز می کرد و ته بلیت هواپیمایش را در سطل کاغذهای باطله می انداخت، با خودش فکر کرد که این بار دیگر باید راه حل این مشکل را بیابند.

هوا گرگ و میش بود و خانم هالینگ^۴ داخل گونی یک تنی را نگاه می کرد که تمام روز کنارش بود. گونی پر از بطری های پلاستیکی بود که او از ۱۲ ساعت قبل داشت برچسب های رویشان را می کند. بطری ای را که در دست داشت ماه پیش، هریس در منچستر بازیافت کرده بود. هالینگ چند ماه قبل، به امید پیدا کردن شغلی بهتر از کار کمرشکنی که در روستایش داشت، از سیچوان^۵ به پکن مهاجرت کرده بود. بطری را در دستش چرخاند و در

---

1. Pullman

2. Avenue de Suffren

۳. COP21: همایش تغییرات آب و هوایی سازمان ملل متحد است که به COP21 یا CMP11 نیز شناخته می شود. این همایش در سال ۲۰۱۵ از ۳۰ نوامبر تا ۱۲ دسامبر در پاریس برگزار شد. این بیست و یکمین نشست سالانه طرفین (COP) بود که از زمان شکل گیری چارچوب گردهمایی سازمان ملل متحد درباره تغییرات آب و هوایی در سال ۱۹۹۲ (UNFCCC) برگزار می شد و یازدهمین نشست طرفین (CMP) از زمان عهدنامه کیوتو (پایتخت قدیم ژاپن) در سال ۱۹۹۷ بود- م.

4. Hualing

5. Sichuan

این اندیشه بود که آیا این زندگی ملالت‌آور، در مقایسه با زندگی در زادگاهش، پیشرفت محسوب می‌شود یا خیر. بطری را روی تلی از بطری‌های کنارش گذاشت، دستش را در گونی چرخاند و بطری بعدی را برای دسته‌بندی، درست همان‌طور که سرکارگر به او گفته بود، بیرون آورد.

پاتریک وارد صفحه تارنمای بنیاد فیندهورن^۱ شد و چیزی را که در جست‌وجویش بود، پیدا کرد: برنامه چهارهفته‌ای زندگی عملی در روستاهای بوم‌گرا^۲ در اسکاتلند. هدف برنامه توضیح «مفاهیم، ابزارها و فنون لازم برای ایجاد سکونتگاه‌های انسانی پایدار» بود و همچنین درباره تولید غذای ارگانیک (طبیعی)، بوم‌شناسی ژرف‌نگر^۳ (مطمئن نبود معنی این یکی را درست متوجه شده باشد)، ساختارهای بوم‌شناختی^۴ و کشاورزی پایدار^۵ مواردی را آموزش می‌داد. در تارنمای بنیاد توضیح داده شده بود که «جوامع روستاهای بوم‌شناختی ساختارهای اجتماعی منسجمی هستند که با ارزش‌های معنوی و/یا اجتماعی مشترک متحد شده‌اند. روستاهای بوم‌شناختی با بهره‌گیری از این اصل ساده که نباید بیش از آنچه به طبیعت بازمی‌گردانیم، از آن کم کنیم، آگاهانه ردپای بوم‌شناختی خود را به کمترین حد ممکن می‌رسانند». او همیشه می‌خواست تا راهی برای کاهش تأثیر خود روی جهان بیابد و راه‌حش اینجا بود. پاتریک، موجودی حساب بانکی خود را بررسی کرد، دکمه «رزرو آنلاین» را فشار داد و پرسش‌نامه را پر کرد.

فردی و کارلا برای گردش در یک روز زیبای بهاری بیرون رفتند. هوا آن‌چنان گرم بود، که انگار تابستان از راه رسیده است. کارلا پرسید: «بروشورها را برداشتی؟» فردی با

1. Findhorn Foundation

۲. ecovillage: روستای بوم‌گرا، بوم‌روستاها یا روستاهای پایدار، محیط‌های طبیعی هدفمندی هستند که با مشارکت آگاهانه ساکنان و افراد محلی طراحی می‌شوند تا محیط‌های طبیعی و اجتماعی را احیا کنند و به شکل اولیه خود بازگردانند. م.

۳. deep ecology: فلسفه‌ای بوم‌شناختی و محیط‌زیستی است که در پی ارتقای ارزش ذاتی موجودات زنده، بدون توجه به کاربرد ابزاری آن‌ها برای نیازهای انسان است. این جنبش و فلسفه محیط‌زیستی، زندگی انسان را فقط بخشی از اجزای بی‌شمار اکوسیستم‌های جهانی در نظر می‌گیرد که با هم برابرند. م.

۴. ecological building: ساختاری است که برای ایجاد و تداوم روابط دوسویه سودمند با تمام عناصر بوم‌شناختی محلی طراحی شده است. بوم‌شناسی محلی یک ساختار یا محیط زیست، شامل عناصر بیولوژیکی و فیزیکی و تعاملات آن‌ها می‌شود. م.

۵. permaculture: نظامی از اصول طراحی کشاورزی و اجتماعی که محوریت آن شبیه‌سازی یا استفاده مستقیم از الگوها و ویژگی‌های مشاهده‌شده در اکوسیستم‌های طبیعی است. م.

لبخندی کیفش را بالا گرفت و گفت: «بله همین جاست. باید این بروشورها را حدوداً در صندوق پستی صد خانه بگذاریم». کارلا گفت: «اگر تو سمت چپ خیابان را انجام بدهی و من سمت راست را، احتمالاً در یک ساعت تمامش می‌کنیم». انتخابات درست دو هفته بعد برگزار می‌شد و هدف حزب محلی نیز این حوزه انتخاباتی بود. رقابت حزبی شدیدی در این حوزه انتخاباتی وجود داشت. اگر نتایج مطابق میلشان پیش می‌رفت، دو کرسی دیگر را کسب می‌کردند. روی بروشور نوشته شده بود: «حزب محلی سبز مخالف سایت لندفیل^۱». کارلا اولین بروشور را در صندوق پستی خانه‌ای انداخت.

نانهی^۲ به یاد گاوش افتاد و خاطره آن روز در ذهنش تداعی شد؛ زمانی که مردانی با شلوار و پیراهن، سوار بر دوچرخه به روستای آن‌ها آمدند تا در مورد سد صحبت کنند. خیلی خوب به یاد می‌آورد که چقدر مضطرب شده بود. یادش آمد زمانی که هواپیمایی برای نقشه برداری بر فراز روستای مطرودش پرواز می‌کرد، چقدر هیجان‌زده و وحشت‌زده شده بود. زمانی که او با همسر و دو فرزندش اسکان مجدد داده شدند، خوب می‌دانست که اوضاع به اندازه‌ای سخت شده که حتی ممکن است نتواند برای زنده ماندن آن‌ها کاری کند و ناچار است گاوش را همان جا رها کند. او آن قدر گاوش را دوست داشت که او را به گاوچرانی سپرد تا از آن نگهداری کند و تا ده سال بعد که گاو مرد، همیشه مبلغ اندکی را برای نگهداری از گاوش به گاوچران می‌پرداخت. اکنون بیشتر روزها نانهی آرام و ساکت، بیرون کلبه‌اش در روستای اسکان مجدد آیتمای^۳ هند می‌نشیند؛ اما گاهی با ملایمت به هر کسی که مشتاق شنیدن است، می‌گوید: «زمانی که در قایق روی آبگیر هستم می‌دانم که صدها متر پایین‌تر، دقیقاً پایین همین جایی که هستم، دهکده‌ام، خانه‌ام و مزرعه‌ام دفن شده و برای همیشه از دست رفته‌اند، دلم می‌گیرد و نمی‌توانم این درد را تحمل کنم...».

جورج درحالی که در مزرعه‌ای با منظره تپه‌هایی پشت سرش ایستاده بود، به خبرنگار شبکه رادیویی گفت: «من حامی محیط زیست هستم! اگر این توسعه نیروگاه‌های بادی ادامه یابد، این منظره زیبا که نسل‌های مختلفی از گردشگران و مردم محلی از آن لذت برده‌اند، برای همیشه از بین خواهد رفت. این بی‌عقل‌ها خودشان را عاشقان طبیعت می‌دانند؛ اما تنها چیزی که می‌خواهند این است که اینجا را پر از توربین‌های بادی کنند. به علاوه، این توربین‌ها

۱. Landfill: محل دفن زباله - م.

2. Nanhe
3. Aitma

صدای مهیبی ایجاد می‌کنند، پرندگان را می‌کشند و تازه خیلی هم خوب کار نمی‌کنند. ما نمی‌خواهیم این توربین‌ها اینجا باشند و البته دوست نداریم هیچ جای دیگری هم باشند». سپس رویش را با خشم برگرداند و سوار خودروی شاسی‌بلند^۱ دوگانه‌سوزش شد و رفت.

موضوع کتاب چیست؟

تنها یکی از این داستان‌ها واقعیت دارد و آن داستان نانهی و گاووش و مسئله اسکان مجددش است. اما همه این افراد را می‌توانیم کم‌وبیش در زندگی واقعی ببینیم؛ از مردی که برای مذاکرات تغییرات آب‌وهوایی برنامه‌ریزی می‌کرد تا خانم بازیافت‌کننده زباله‌ها در چین؛ از کسی که مصمم بود تا راه‌حلی برای کاهش آثار فردی‌اش بر محیط زیست بیابد تا مبارزان پوش‌های حزب سبز؛ و از نانهی تا فردی که مخالف نیروگاه‌های بادی بود. هر کدام از این داستان‌ها جنبه‌ای از سیاست‌های محیط زیستی را نمایش می‌دهند و هنوز موارد بسیار دیگری هم وجود دارد. تا همین اواخر، این داستان‌ها واقعاً غیرقابل تصور بودند. سیاست‌های محیط زیستی سیاست‌های جدیدی هستند و هنوز راه زیادی در پیش دارند. با وجود این، هر کدام داستانی در پس خود دارند و ما کارمان را با قدیمی‌ترین ریشه‌های موضوعات محیط زیستی آغاز و روند تشدید و ژرف‌تر شدن آن‌ها را تا امروز دنبال می‌کنیم. سپس اندیشه‌هایی را بررسی می‌کنیم که در پس سیاست‌های محیط زیستی نهفته است و نیز برخی از مناقشاتی که در آن‌ها اتفاق می‌افتد. اصلاً چرا باید به محیط زیست توجه کنیم؟ بدیهی است که دلایل عملی برای این کار داریم؛ زیرا هوا، آب و خاک بنیان سلامتی ما هستند. اما اگر سایر گونه‌ها فایده‌ای برای ما نداشته باشند، باز هم مستحق توجه و مراقبت هستند؟ اگر این‌طور است، چرا؟ اگر پاسخ منفی است، چرا نه؟ همچنین در مورد تفاوت میان سیاست‌های محیط زیستی و سایر انواع سیاست‌ها بحث خواهیم کرد. سیاست‌های محیط زیستی چه پیامی را انتقال می‌دهند که آن‌ها را در بازار رقابت سیاسی امروز برجسته می‌کند و سایر انواع سیاست‌ها چه واکنشی به آن نشان داده‌اند؟

در ادامه، به کارکرد سیاست‌های محیط زیستی، جنبش‌ها و احزابی که آن‌ها را به راه انداخته‌اند و ابزارهای سیاسی دولت‌ها اشاره خواهیم کرد. همچنین تاریخ این جنبش‌ها و اشکال مختلفی را که به خود گرفته‌اند و چگونگی اتحادشان را بررسی می‌کنیم. درباره ظهور

1. Sports Utility Vehicle (SUV)

و توسعه احزاب سبز در اطراف جهان و میزان اثرگذاری آن‌ها نیز توضیحاتی را ارائه خواهیم کرد. مسائل محیط زیستی پیچیده و گاهی مهارنشده‌ای به نظر می‌رسند. ما دامنه گسترده‌ای از راه‌حل‌های سیاستی را ارائه می‌دهیم که هنگام مقابله با این مسائل، پیش روی دولت‌ها قرار دارد. بسیاری از مسائل محیط زیستی بنا بر ماهیتشان، مسائلی بین‌المللی هستند و ما درباره چستی جهانی شدن و آثار آن بر محیط زیست و همچنین تاریخچه گزیده‌ای از توافق‌نامه‌های محیط زیستی چندجانبه این بعد از سیاست‌های محیط زیستی بحث خواهیم کرد. وجود چه چیزی در مذاکره‌ها به توافق‌های موفقیت‌آمیز منجر می‌شود؟ چه چیزی باعث شکست آن‌ها می‌شود؟ برای یافتن پاسخ این سؤالات، سیاست‌پردازی‌ها^۱ در مورد لایه اُزون را با سیاست‌پردازی‌ها درباره تغییرات آب‌وهوایی مقایسه می‌کنیم. در هر حال، خیلی ساده‌انگارانه است اگر تصور کنیم جهان به مرزهای «ملی»، «بین‌المللی»، «شمال»^۲ و «جنوب»^۳ تقسیم می‌شود. این مقیاس‌ها در هم تنیده شده‌اند و از مفهوم عدالت محیط زیستی به گونه‌ای استفاده می‌شود که انگار این روش ضامن معیشت انسان‌هاست.

در نهایت، آینده سیاست‌های محیط زیستی را بررسی می‌کنیم و البته برای این کار، پیشینه فعالیت‌های گسترده انسان را در طی ۲۰۰ سال گذشته در نظر می‌گیریم. برخی از افراد معتقدند که این تغییرات دوره کامل و جدید زمین‌شناسی را به وجود آورده است: دوره انسان‌محور^۴ و ما متولی این دوره جدید هستیم. چگونه باید این مسئولیت سنگین را، چه در حق خودمان و چه در حق آیندگان، به انجام رسانیم؟ آیا این موقعیتی معمولی است یا همه چیز باید تغییر کند.

---

1. diplomacy
2. global North
3. global South
4. anthropocene